

staatsbosbeheer

Foto: Ralph Faun, Maastricht

Prehistorisch grafveld herrezen uit het bos

Het prehistorisch grafveld op de Busjop lag jarenlang in het bos verscholen. Een ondoordringbare barrière van braamstruweel en varens had langzaam maar zeker de grafheuvels overgroeid.

In de loop van 2011 is een reeks van activiteiten uitgevoerd waardoor het grafveld weer zichtbaar is geworden. Tegelijkertijd zijn de natuurwaarden van het gebied vergroot. In het open landschap is het zicht op de Tungelroysche Beek verbeterd.

Nieuwe informatieborden vertellen het verhaal ter plaatse. Op 9 september 2011 is het grafveld 'heropend'. Zo is het verleden van 3000 jaar geleden meer tastbaar gemaakt, meer beleefbaar en toegankelijk voor een ieder.

Gedurende het opener worden van de omgeving is een aantal maal archeologisch onderzoek uitgevoerd.

De handen ineen

Het project Grafveld Busjop was een gezamenlijk initiatief van Staatsbosbeheer en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed met als doel: het beter zichtbaar maken van de prehistorische begraafplaats en de omgeving daarvan. Alle activiteiten in het veld waren nauwkeurig op elkaar afgestemd. Voor en na het verwijderen van de ondergroei, na de bomenkap en na het verwijderen van de bosstrooisellaag voerden de archeologen onderzoek uit. Eerst om de intactheid van de bodem vast te stellen, daarna om de grafheuvels te (her-) ontdekken en om vondsten op het vers afgeschraapte oppervlak te traceren. Uiteindelijk zijn zeventien grafmonumenten teruggevonden en gerestaureerd. Een daarvan is een zogeheten langbed, een langwerpige heuvel van ruim 22 meter. Waarschijnlijk is dat langbed het oudste grafmonument. Rond 1100 voor Chr. hebben nabestaanden deze heuvel over een crematiegraf opgeworpen. Door telkens een nieuw grafmonument in de directe nabijheid van de andere op te richten, is in de loop der tijd een grafveld ontstaan van (ooit) vijftig grafheuvels.

Door het bos te kappen, zijn niet alleen de grafheuvels, maar ook verschillen in reliëf, bijvoorbeeld de overgang van dekzandrug naar beekdal beter beleefbaar geworden. Karakteristieke bomen en veel bomen langs de paden zijn bij het verwijderen van het bos gespaard, zodat het landschap nog steeds is 'aangekleed'.

Op termijn zal er op de dekzandrug aan de Tungalroische Beek een open heidelandschap ontstaan, waarin de stekelbrem, levenbarende hagedis en nachtzwaluw goed gedijen.

Zover de ontdekking van het grafveld

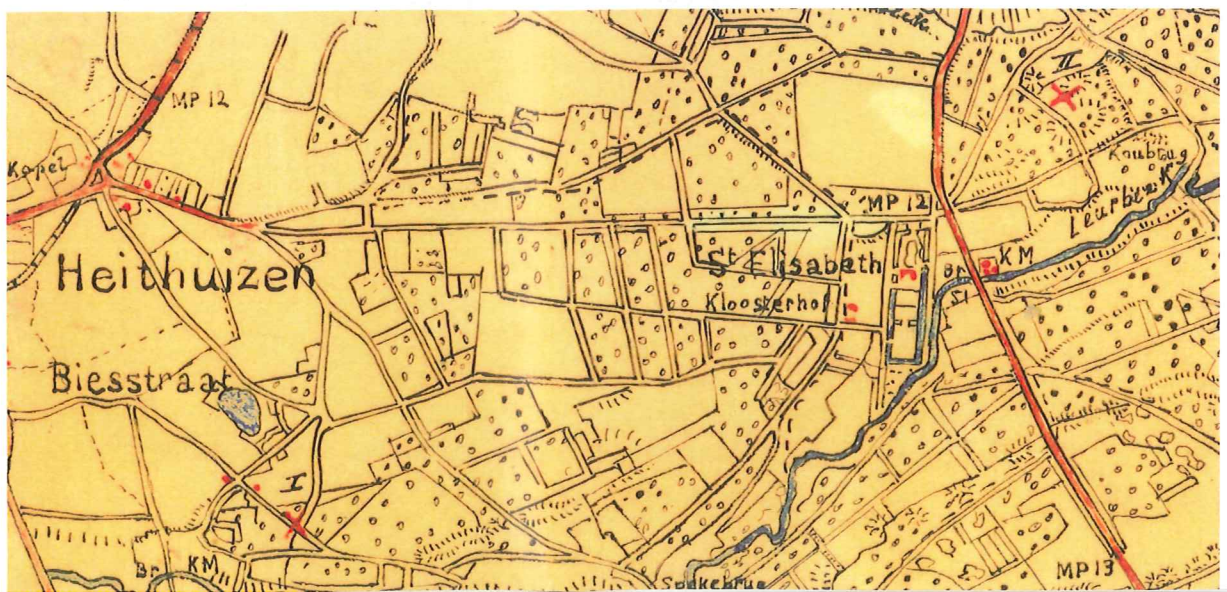
De archeologen zijn ook binnenshuis op zoek gegaan naar informatie over het grafveld. De ontdekking van het grafveld bij de Busjop gaat terug tot in de jaren dertig van de vorige eeuw. In het oude archief van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB, voorganger van de RCE) wordt een vondstmeldingskaart bewaard met een tekst van de heer L.D. Keus te Venlo van 22 september 1934, waarin staat: 'Verder bezocht ik gisteren de juiste plaats, waar de urn met het ijzer erin is gevonden. Deze plaats, "In den Bisschop" geheeten, ligt dicht bij Heythuizen dan bij St. Elisabeth. In de nabijheid daarvan zijn verscheidene heuvels, die nog ongerept zijn.'

Op een tweede fiche staat geschreven: "Gem. Heythuizen. Aantekening Dr. F.C. Bursch April 1935: Z.O. van Heythuizen ligt een aantal groote en lage grafheuvels in een bosch van hoogopgaande dennen. Een opgraving is dus voorlopig onmogelijk door deze terreinomstandigheden.' Deze opgraving kon uiteindelijk in 1951 worden uitgevoerd en wel onder leiding van C.C.W.J.

Hijszeler van het Rijksmuseum Twente in Enschede. Zijn summiere beschrijving rept over een grafveld dat bestaat uit lage heuvels. In slechts vier gevallen was de heuvel hoger dan een halve meter, waarvan één met een hoogte van ca. 65 cm.

De hoogte van acht heuvels bedroeg tussen 30 en 50 cm en van de overige zelfs niet meer dan 30 cm. Verder is een aantal heuvels zo laag, slechts een tiental centimeters hoog, dat niet eens van een heuvel kan worden gesproken. Ofschoon Hijszeler zijn bevindingen zeer summier heeft vastgelegd – er zijn niet eens foto's –, zijn de vondsten nog wel aanwezig. Deze bevinden zich in het depot van het Rijksmuseum van Oudheden van Leiden, waar de urnen kennelijk terecht zijn gekomen.

Een handgetekend locatiekaartje uit 1935. Het grafveld 'In den Bisschop' staat met een kruisje en het Romeinse cijfer I aangeduid.

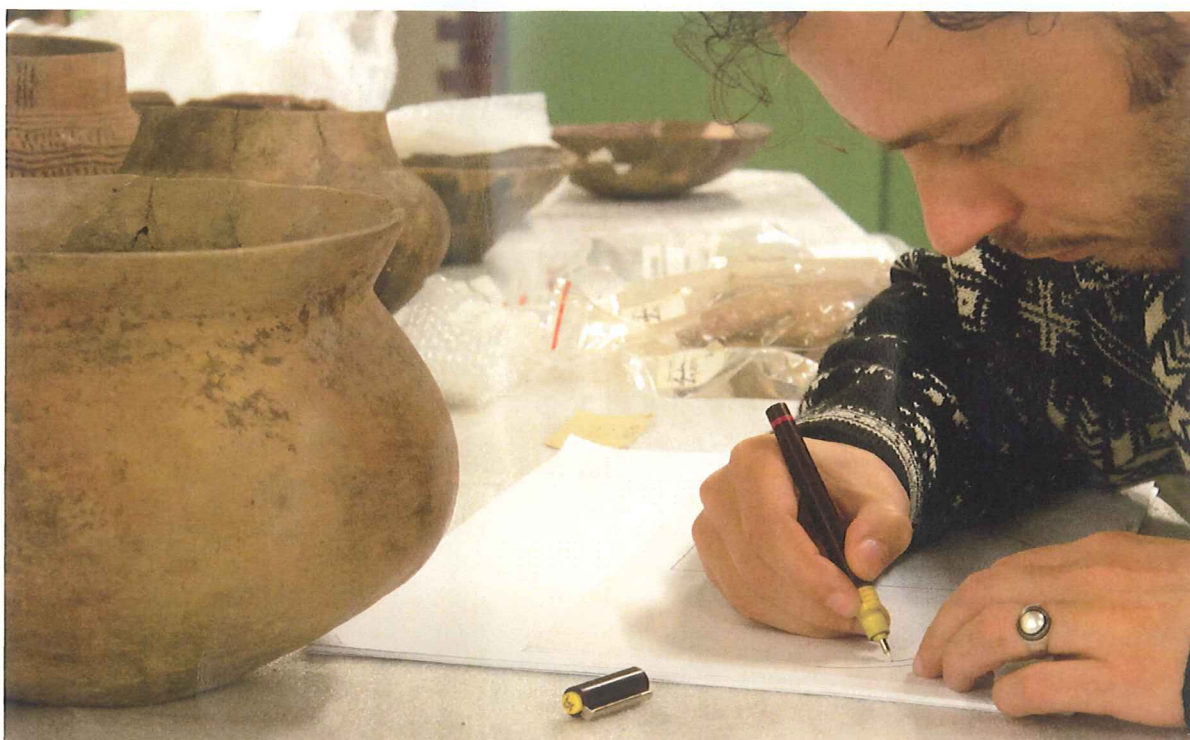

In het Leidse depot

Al het vondstmateriaal uit het grafveld van de Busjop is in de winter van 2011/2012 beschreven, getekend en gefotografeerd. Ruim dertig aardewerken urnen, bijpotjes en schalen bleken in het Leidse depot aanwezig te zijn.

Hoewel sommigen in vele scherven waren gebroken, waren ze weer tot hele potten in elkaar gezet. Het oppervlak is goed afgewerkt; met een gladde steen is over de kleiwand gewreven zodat een glimmende buitenkant ontstond. Soms is zelfs de binnenkant van de pot gepolijst. Opvallend is dat de kleine bijpotjes qua vorm sterk lijken op de grote urnen, waarin de crematieresten waren bewaard. Deze bijpotjes zijn bovendien sterk verbrand. Kennelijk zijn deze op de brandstapel gezet, gezamenlijk met de overledene. Misschien bevatten ze voedsel, drank of kruiden voor de dode. Uit de potvorm, wijze van versiering en afwerking kunnen we afleiden dat de oudste urnen uit omstreeks 1100 v.Chr. dateren en de jongste uit ca. 800 v.Chr.

Het vondstmateriaal uit het grafveld is uitgebreid getekend en beschreven.

De levenden en doden

Toen omstreeks 1100 v.Chr. het eerste grafmonument werd opgeworpen, was het landschap een open omgeving waar gras groeide. De hoge plek op de dekzandrug was bewust gekozen: de heuvels waren van verre goed te zien. Minstens drie eeuwen lang is de locatie gebruikt als begraafplaats. Waar ze destijds woonden, is vooralsnog niet bekend, wel ergens in de buurt.

De boerengemeenschappen woonden in kleine gehuchten van drie tot vier boerderijen bij elkaar.

Zeer waarschijnlijk lagen de boerenerven wat verspreid van elkaar, in de nabijheid van de Tungelroysche Beek, in de buurt waar nu de Speckerbrug ligt.

Wanneer een lid van de prehistorische samenleving overleed, werd deze persoon, of het nu een volwassen man, vrouw of kind was, op de brandstapel gecremeerd. Nadat de urn met de crematieresten in de bodem was ingegraven, staken ze een houten spade of het schouderbladbot van een koe grasplaggen en stapelden deze tot een heuvel, als een markering van het graf. Telkens keerden de boeren terug naar de hoge plek op de dekzandrug om voor een nieuwe dode begravingssrituelen uit te voeren. De levensverwachting in de prehistorie was laag: gemiddeld 25 tot 30 jaar. Volwassen konden wel zestig jaar oud worden, maar heel veel pas geborenen, ongeveer de helft, haalden het eerste levensjaar niet. Zuigelingen werden niet in het grafveld begraven. Waar wel, weten de archeologen niet; ze kregen elders een laatste rustplaats.

Acht van dit soort kleine bijpotten komen uit het grafveld De Busjop. Ze zijn met de dode op de brandstapel meegegeven en uiteindelijk in het crematiegraf terechtgekomen.

Het opener worden van het landschap, vastgelegd op drie momenten; juni 2010, december 2010 en juni 2011.

Achtergrondinformatie

Het project 'Grafveld Busjop' is uitgevoerd als een samenwerkingsverband van Staatsbosbeheer met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Alle werkzaamheden werden op de voet gevolgd door leden van de klankbordgroep, waarin mensen uit de omgeving en gebruikers van het terrein zitting hadden.

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Vanuit Staatsbosbeheer waren betrokken:

Piet Zegers, boswachter voorlichting,
p.zegers@staatsbosbeheer.nl;

Hans Levels, beheerder en was in 2011 projectleider voor de totstandkoming van de restauratie van het grafveld,
h.levels@staatsbosbeheer.nl.

Colofon

Tekst: **Liesbeth Theunissen** en **Cees van Rooijen**
(Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort)

Illustraties: **Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed**,
tenzij anders vermeld
Datum: februari 2012

Het rapport met alle archeologische resultaten van het project 'Grafveld Busjop' verschijnt in het najaar van 2012, in de reeks Rapportage Archeologische Monumentenzorg van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

www.grafveldbusjop.nl
www.staatsbosbeheer.nl
www.cultureelerfgoed.nl

provincie limburg

Gemeente **leudal**

**PLATTELAND
IN UITVOERING**
'n Buitenkans voor Limburgers

DIT PROJECT WORDT MEDEGEFINANCIERD DOOR
Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling:
Europa investeert in zijn platteland.